

УДК 378.147:373.3.016:004

Клехо О.В.

Луцький педагогічний коледж

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

Клехо О.В. Особливості формування фахової компетентності майбутніх вчителів інформатики у початковій школі в умовах компетентісного підходу. У статті розглядається проблема формування фахової компетентності у студентів педагогічного коледжу на заняттях з інформатики та методики навчання інформатики. З'ясовано сучасні підходи до фахової підготовки майбутніх вчителів інформатики для нової української школи, а також висвітлено особливості змісту та методів професійної підготовки студентів. Розкрито зміст навчальних дисциплін щодо професійного розвитку особистості студента через використання методу дискусійного обговорення питань.

Ключові слова: компетентність, фахова компетентність, компетентісний підхід, вчитель інформатики в початковій школі, методи та форми навчання.

Klekh O.V. Features of the formation of professional competence of future teachers of informatics in elementary school in the conditions of a competent approach. The article deals with the problem of formation of professional competence among students of the pedagogical college at the lessons on computer science and teaching methods of computer science. The modern approaches to the professional training of future teachers of computer science for the new Ukrainian school are revealed, as well as features of the content and methods of professional training of students are highlighted. The content of educational disciplines concerning professional development of the student's personality is revealed through using the method of discussion discussion of issues.

Key words: competence, professional competence, competence approach, teacher of computer science in elementary school, methods and forms of training.

Клехо Е.В. Особенности формирования профессиональной компетентности будущих учителей информатики в начальной школе в условиях компетентного подхода. В статье рассматривается проблема формирования профессиональной компетентности у студентов педагогического колледжа на занятиях по информатике и методике обучения информатике. Выяснено современные подходы к профессиональной подготовке будущих учителей информатики для новой украинской школы, а также освещены особенности содержания и методов профессиональной подготовки студентов. Раскрыто содержание учебных дисциплин по профессиональному развитию личности студента через использование метода дискуссионного обсуждения вопросов.

Ключевые слова: компетентность, профессиональная компетентность, компетентностный подход, учитель информатики в начальной школе, методы и формы обучения.

Постановка наукової проблеми. Головною метою підготовки фахівця у соціально-економічних умовах інформаційного суспільства стає не здобуття ним кваліфікації у вибраній сфері, а набуття та розвиток певних компетентностей, які мають забезпечити йому можливість адаптуватися в умовах динамічного розвитку сучасного світу.

Проблема формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів – це підготовка вчителя, здатного глибоко і критично мислити, моделювати освітній процес, самостійно генерувати і втілювати у практику початкової школи нові ідеї та технології навчання і виховання. Професійно-компетентний вчитель має потенціал як для досягнення вагомих результатів у навчальній діяльності, так і для позитивного впливу на формування цілісної особистості учня, бажання постійно працювати над собою, підвищувати самостійно свій фаховий рівень підготовки. [11, 25]

Авторські дослідження будуть базуватися на основі викладання фахових дисциплін для спеціальності «Початкова освіта» з додатковою кваліфікацією вчитель інформатики в початковій школі Луцького педагогічного коледжу, і є продовженням публікації результатів досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх публікацій і досліджень. Закон України «Про освіту» [1], Національна доктрина розвитку освіти [2] пропагують особистісний розвиток вчителя як найвищу цінність суспільства. Цьому присвячені наукові дослідження у галузі філософії освіти (В. Андрущенко, Б. Гершунський, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); професійної підготовки фахівців у вищій школі (А. Алексюк, С. Гамараш, С. Гончаренко, А. Гуржій, А. Капська, В. Козаков, М. Лазарев, П. Підкасистий, В. Семиченко, С. Сисоєва, А.В. Сохань [8] та ін.); теорії компетентісного підходу до навчання (В. Байденко, Є. Зеєр, І. Зимня, І. Зязюн, Н. Кузьміна) [5].

Постановка завдання. Метою статті є продовження теоретичного обґрунтування окремих аспектів формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкової школи та вчителя інформатики в початковій школі, а також розробку та реалізацію прикладів практичних завдань, які

успішно реалізують суть компетентнісного підходу на заняттях з методики навчання інформатики у коледжі.

Основними завданнями, які ставить перед собою автор є:

- продовжити аналіз матеріалів вітчизняних та зарубіжних авторів з даного питання;
- продемонструвати результати дослідження питань, що стосуються фахової компетентності майбутніх вчителів – випускників коледжу;
- дослідити роль інтерактивних методів навчання, а саме (ситуативного моделювання, опрацювання дискусійних питань, дослідницько-пошукових, технологій критичного мислення) у формуванні окремих компонент фахової компетентності вчителя інформатики в початковій школі;
- публікація методичних розробок практичних завдань, лекційних занять для формування фахової компетентності майбутніх вчителів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів. Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасної загальноосвітньої школи, головне завдання якої — підготувати компетентну особистість, здатну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях. Тому актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості. Результатом такого процесу має бути сформованість загальної компетентності людини, яка включає сукупність ключових компетенцій і є інтегрованою характеристикою особистості.

Сучасна початкова школа не може залишатися осторонь від процесів модернізації освіти, які відбуваються нині в усьому світі, і в Україні зокрема. Початкової ланки освіти стосуються всі світові тенденції та інновації: особистісно орієнтований підхід, інформатизація, інтеграція. До них належить і компетентнісний підхід, поява якого пов'язана, насамперед, з кризою освіти, що полягає в протиріччі між програмовими вимогами до учня, запитам суспільства і потребами самої особистості в освіті. Адже довгий час у вітчизняній системі освіти домінував знаннєвий підхід, результатом навчання якого була сукупність накопичених учнем знань, умінь і навичок.

Інформаційне суспільство формує нову систему цінностей, в якій володіння знаннями, вміннями і навичками є необхідним, але недостатнім результатом освіти. Від людини вимагаються вміння орієнтуватися в інформаційних потоках, освоювати нові технології, самонавчатися, шукати і використовувати нові знання, володіти такими якостями, як універсальність мислення, динамізм, мобільність.

Ідея компетентнісного підходу – одна із відповідей на запитання, який результат освіти необхідний особистості і затребуваний сучасним суспільством. Формування компетентності учня на сьогоднішній день є однією із актуальних проблем освіти і може розглядатися як вихід із проблемної ситуації, що виникла через протиріччя між необхідністю забезпечити якість освіти та неможливістю вирішити цю проблему традиційним шляхом.

В сучасних дослідженнях фахову компетентність обґрунтовують як у складі професійної, так і проводячи між ними аналогію. Досліджуючи професійну компетентність, багато вчених її складовою визначають фахову, трактуючи її як складову підготовленості особистості майбутнього фахівця, що проявляється в здатності та готовності до здійснення конкретного виду професійної діяльності. Недостатньо мати фундаментальну теоретичну і практичну складові підготовки, щоб бути компетентним фахівцем, треба бути особистісно, професійно та психологічно готовим до ефективного застосування набутих фахових знань у професійній діяльності. [11, 25-27]

Формування фахової компетентності майбутнього учителя початкової школи представляє собою цілісний безперервний процес, який реалізується в умовах освітнього середовища професійної підготовки даних фахівців з використанням інтерактивних методів навчання.

Інтерактивна діяльність на заняттях передбачає організацію й розвиток діалогового спілкування, що веде до взаєморозуміння, взаємодії, до спільного рішення загальних, але значущих для кожного учасника завдань. [10]

Тобто, інтерактивні методи можна трактувати як способи цілеспрямованої міжсуб'єктної взаємодії викладача і студентів зі створення оптимальних умов для свого розвитку [10].

У попередніх дослідженнях ключової проблеми, ми розглядали практичне застосування методів ситуативного моделювання, а у даній статті досліджуємо ефективність використання у структурі професійної підготовки майбутніх педагогів групи інтерактивних методів навчання, зокрема, дискусійного обговорення питань.

Дискусії є важливим засобом пізнавальної діяльності у процесі навчання. За визначенням науковців, дискусія – це широке публічне обговорення якогось спірного питання. Вона значною мірою сприяє розвитку критичного мислення, дає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювати свою думку, поглиблює знання з обговорюваної проблеми і все це повністю відповідає завданням сучасної школи. Дехто з фахівців відносить дискусію як до методів навчання (способів роботи зі змістом навчального матеріалу), так і до форм організації навчання. Певна кількість науковців вважає дискусію різновидом ігрових форм занять, співробітництва, коли з обговорюваної проблеми ініціативно висловлюються всі учасники спільної діяльності. [11]

У літературі також існують різні погляди щодо функцій дискусії в навчанні. Вона може виступати як метод засвоєння знань, закріплення їх і вироблення вмінь і навичок, як метод розвитку психічних функцій, творчих здібностей і особистісних якостей, а також як метод стимулювання і мотивації учіння.

Сучасна дидактика визнає велику освітню і виховну цінність дискусій. Вони вчать глибокому розумінню проблеми, самостійній позиції, оперуванню аргументами, краще розуміти іншого, сприяють уточненню власних переконань і формуванню власного погляду на світ.

Досвід використання дискусій у навчанні дозволяє сформулювати деякі головні організаційно-педагогічні підвалини, які є спільними для будь-яких різновидів дискусій:

- ✓ проведення дискусії необхідно починати з постановки конкретного дискусійного питання (тобто такого, яке не має однозначної відповіді і допускає різні варіанти вирішення, зокрема протилежні);
- ✓ не слід ставити конкретні запитання на зразок: хто правий, а хто – ні в тому чи іншому питанні;
- ✓ у центрі уваги має бути ймовірний перебіг (Що було б можливим за тим чи іншим збігом обставин? Що могло б відбуватись, якби...? Чи були альтернативні можливості, дії);
- ✓ усі вислови студентів мають бути у руслі обговорюваної теми.

В умовах формування професійної компетентності майбутніх вчителів інформатики в початковій школі, застосування технологій інтерактивного навчання привнесе унікальність у викладання навчальних предметів спеціального спрямування, зокрема методики навчання інформатики.

Тому, ми вважаємо, що не менш ефективним методом викладання цієї дисципліни у професійній підготовці майбутніх вчителів інформатики в початковій школі є саме метод дискусій.

Пропонуємо, як доказ, результати опитування студентів 4 курсу спеціальності «Початкова освіта» з додатковою кваліфікацією «Вчитель інформатики у початковій школі»:

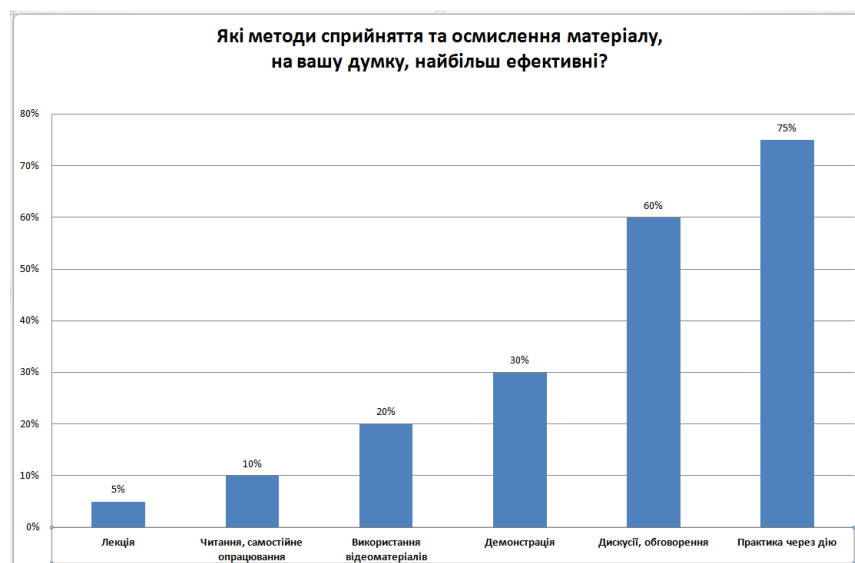

Рис.1 Результати опитування

Як бачимо, дискусії під час проведення занять займають 2 місце у рейтингу найбільш ефективних методів навчання, на думку студентів.

Наведемо фрагмент практичного заняття з методики навчання інформатики, на якому використано метод обговорення дискусійних питань перед виконанням завдань для формування вмінь та навиків основної частини.

Тема: Методика вивчення змістової лінії «Комунікаційні технології»

Мета: розглянути структуру та зміст основних понять цієї змістової лінії, проаналізувати програмне забезпечення для вивчення теми, визначити структуру форм та методів навчання.

Питання для обговорення:

1. Дослідити та обговорити зміст основних понять змістової лінії «Комунікаційні технології» та проаналізувати тематику уроків у різних класах.
2. Проаналізувати програмне забезпечення для вивчення даної змістової лінії та скласти перелік компетентностей, які формуються в результаті використання даного ПЗ.
3. Зробити висновок про основну специфіку формування компетентностей по вивченню цієї змістової лінії та принцип побудови їх вивчення (див. навчальну програму, характеристика змісту навчання).
4. Визначити, які основні методи навчання для цієї теми необхідно використовувати.
5. Перейти за посиланням <https://nbukids.wordpress.com> і спробуйте пройти декілька етапів гри в Дикий Інтернет-ліс.

Пропонуємо фрагмент лекційного заняття, яке передбачає вивчення теми «Методика вивчення основних тем курсу «Сходинки до інформатики».

Метою даного заняття визначено: ознайомити із структурою курсу та змістом тем, що вивчаються та методичними рекомендаціями для вчителя початкової школи у 2017-2018 н.р., сформувати уявлення про основні компетентності, якими повинен володіти учень після завершення вивчення кожної теми, узагальнити та систематизувати рівень знання із змістових ліній курсу.

На початку заняття студентам пропонуються ключові питання лекції:

1. Ознайомитись з Концепцією початкової освіти (задано на самостійне опрацювання на попередньому занятті, тому всі обговорення будуть посилатись на зміст Концепції).
2. Аналіз методичних рекомендацій щодо вивчення інформатики у початковій школи у 2017-2018н.р. (ознайомитись з даними рекомендаціями за планом)
 - ✓ дослідити суть компетентнісного підходу для ефективного навчання у початковій школі, сформувати основні його аспекти у новому Державному стандарті;
 - ✓ проаналізувати основні зміни у навчальній програмі, зокрема, що стосується інформатики;
 - ✓ порівняти, що змінилося в оцінюванні навчальних досягнень учнів різних класів;
 - ✓ сформувати зміст оновленої програми «Сходинки до інформатики» в усіх класах;
 - ✓ визначити перелік рекомендованих методів та форм навчання для організації уроків;
 - ✓ розробити практичне завдання для формування предметних компетенцій, враховуючи компетентнісні засади (особистісний підхід, діяльнісний підхід, тощо) для реалізації міжпредметної інтеграції та практичної спрямованості навчального процесу з будь-якої теми для 2 класу.
3. Результати аналітичних досліджень оформити у вигляді опорного конспекту письмово.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Таким чином, використавши методи наукових досліджень, проаналізувавши ряд літературних та інтернет-джерел, акумулювавши власний досвід та матеріали інших авторів, ми отримали наступні результати:

- детальніше ознайомились із поняттям фахової компетентності вчителя початкової школи та її складовими компонентами;
- визначили вирішальну роль інтерактивних методів навчання у викладанні дисциплін спеціального спрямування для підготовки майбутніх вчителів інформатики у початковій школі;
- переконались, що інтерактивні технології – це певна система методів, спрямованих не тільки на набуття компетенцій шляхом отримання знань, їхнє запам'ятовування, а й на відтворення та творче застосування у процесі реальної педагогічної ситуації;

Надалі наші дослідження будуть спрямовані на вивчення окремих складових професійної компетентності майбутнього вчителя початкової школи, зокрема інформаційної компетентності з

подальшою розробкою та використанням демонстраційних прикладів, інструктивних карток та інших навчально-методичних матеріалів.

1. Закон України «Про освіту».
2. Національна доктрина розвитку освіти.
3. Єрмаков І.Г. Розвивати життєву компетентність / І.Г.Єрмаков., Д.О.Пузіков // Шкільний світ. – изд., испр. и доп. – М. : Академія, 2006. – 304 с.
4. Життєва компетентність особистості : наук.-метод. посіб. / за ред. Л. В. Сохань. – К. : Богдана, 2003. – 520 с.
5. Онищенко І. Модель формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкових класів [Електронний ресурс] / Ірина Онищенко – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/portal>
6. Пометун О. Навчаємо по-іншому [посібник для викладачів професійно-технічних училищ] / О.Пометун та ін. К.,2008. – с. 14-15.
7. Психологія і педагогіка життєтворчості / Навч.-метод. посібник за ред. Л.В.Сохань, І.Г.Єрмакова, В.О.Тихоновича.– К., 1996. – 792 с.
8. Симуляції або імітаційні ігри [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>
9. Ярошинська О. Формування фахової компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах освітнього середовища професійної підготовки [Електронний ресурс] / Олена Ярошинська - Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua>
10. Яшук І. П. Формування життєво компетентної особистості : науково-методичний посібник / І. П. Яшук. – Хмельницький : Видавництво Хмельницького гуманітарно-педагогічного інституту, 1999. – 54 с.
11. Електронний ресурс] – Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_278032_tehnologii-opratsyuvannya-diskusiynih-pitan.html

Рецензенти:

Марчук Сергій Степанович, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри викладачів психолого-педагогічних дисциплін Луцького педагогічного коледжу;

Муляр Вадим Петрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри експериментальної фізики та інформаційно-вимірювальних технологій СНУ імені Лесі Українки